Konczek József

Még élhetnének

filmforgatókönyv-vázlat

Nem szokás beszélni róluk. Én mégis megteszem. Két nagybátyám volt. Apám persze egész más. Ő ugyanis visszaadta a pártkönyvét, mert nem szerette, amit a szocdemekkel csináltak akkoriban. Úgy 1950-ben. 1956-ban nemzetőr volt, fegyverrel. De ez nem volt veszélyes, úgy ítélték később. Apám ugyanis nem volt ott a futballpályán, amikor felsorakozott a helyi nemzetőrség, nem látták ott. De hát aztán azért ment ő is a többi vasutassal. A szerelőműhely élmunkása a síneket kopogtató hosszú nyelű kalapáccsal hadonászva vezette a vasutasokat 56 októberében. Pedig ő is párttag volt, de már akkor is sokat szájalt, amikor még híre sem volt a magyar forradalomnak. Őt évekre lecsukták Kádárék. Mondom, apám is közéjük állt. A pártból 1949-ben kilépett, aztán az 1957-es „rendcsináláskor" – így hívták, ugye – rábeszélték, hogy lépjen vissza az emeszempébe. Megint engedett. Nagy tisztsége lett, ő árulta a bélyegeket, és szegény kisöregem talán még kicsit büszke is volt rá, hogy megbecsülik. De nagyszájú akkor sem lett. Mondják, a helyi kultúrházban azért előbb is utóbb is elmondta a vasutasok sérelmeit, de udvariasan, „kéremszépenekkel". Szóval ő nem volt veszélyesnek ítélve.

Hanem a nagybátyám, hiszen róla akartam az előbb… Ő ávós volt. (Feketén fehéren.) Neve ott van az ávós nagykönyv végén a névsorban, olyan kétszázan vanna, ha jól emlékszem. De kék volt – belügyes – nem zöld, mint a határőrök. Amikor a háború után visszajött, már nem tudott Pesten elhelyezkedni a géplakatos szakmájában, felesége javaslatára aztán belépett a testületbe. A könyv hadnagyként említi.

Ez a nagybátyám egyébként itthon 44-ben a Pestet délről védő vonalban még közlegényként láblövést kapott. Mesélte, hogy egyik reggel körülnéz, sehol senki a futóárokban, az ágyúk meg dörögtek. Egyedül volt, és fájt a lába. Orvos kéne, gondolta, és bebicegett Kelenföldig, ahol már terelgették a davajgitárosok a foglyokat. Átmentek aztán valahová az Astoriához. Ő lemaradt, nehezen járt. Az orra előtt csapta be az orosz a nagy fakaput, ő mondta neki, hogy ő is idetartozik – „itt mégiscsak kapok orvost" –, az meg nevetve beengedte. Így került aztán Ukrajnába, ott leginkább marharépát szedtek, ették nyersen is. Ott volt egy széles patak, a „zsenykák" meg túloldalt szedték a répát, hangoskodtak: „gyere magyar, mit félsz!" Volt, aki átúszott hozzájuk.

A lábát meggyógyították, hazajött, és belépett a testületbe. Mondom, kék ávós volt. Valaki azt mondta – jóval később –, amikor már nem is élt, hogy egy időben a váci börtön parancsnoka volt, de ez nem volt igaz. Egyszerűen smasszerként civilben „álrab"-szimatként rakosgatták celláról cellára, aztán volt egy rablázadás, ha lefülelik, neki annyi. Megúszta.

Apám nővére, a nagynéném Inotán találkozott vele. Konczek nagyapát látogatta meg – kis pipás öregem, nem sokat ért nekik, mert elég gyenge volt már, de hát kuláknak lett bélyegezve, és azán Inota. A nagynéném meglátja Sanyit. Sanyi, ő az, ávós egyenruhában. Odafut hozzá, sír, engedjék ki apámat. Sanyi: „Asszonyom, én önt nem ismerem. Ne kiabáljon itt, mert letartóztatom." Sírva mesélte Lonci.

Szóval az én családomban jobbról is balról is történt ugye, a történelem.

Sanyi még 1970 körül is élt.

Apám? Akkor sem békült vele. Szemére is hányta anyámnak, hogy a bátty a „másik oldalon" volt az ötvenes években. Aztán csak árulgatta a pártbélyeget. Ilyen összevissza idő volt az. Voltak ilyen „sliffentyű kommunisták" is, de mese nincs, mégiscsak párttagok voltak, meg még tán ávósok is. Rajtuk fordult a világ kereke. A többi meg nyögte.

Jóskát, anyám öccsét, Sanyinak is öccse, ugye, őt határőrnek sorozták, délre, 1950-ben.

Jóska nagyon szerelmes volt egy nógrádi lányba, amikor a jugók felrobbantották a letenyei hidat, önként jelentkezett – egy hét eltávot ígértek érte – ha átmegy a Dráván éjszaka egy magyar terrorcsoporttal, s robbantanak ők is, parancs szerint, ott a túloldalon. Sátorlapon hozták vissza, és a csónakban is megszórták őket onnan. Jóska tüdőlövéssel került katonakórházba. Egyik tüdejét levették. A világ legszerényebb férfija lett az én Jóska nagybátyám. Leszerelt, meggyógyult, feleségül vette a szerelmét, két kislánya született.

Élhetne még ő is. Sanyi is, apám is. Aztán lehetne beszélgetni velük, s ki-ki a sorsa szerint. Mert a nagykönyvbe azért minden be van írva. Tudja azt a Jóisten. Vannak itt „szánom-bánomok" most is. De semmi nincs elfelejtve.

Legalább végiggondolom őket.